

והוא שוכן שמים כסאו בירושלים, לכן אם כי במועדים דפסח ועצרת אינם שייכים כלל, אחר ימי האסיף יבואו להודות לשמו יתברך על כל הטוב אשר עשה מעת זרוע זרוע עד אסוף הקציר, בירושלים, ואז יהיה היפוך מאשר היה עתה, כי רצון השי"ת יהיה שיעלו לחוג את חג הסוכות כי לא יחטיאו את ישראל בקרבנם אליהם, ולכן זאת תהיה חטאת כל הגוים בו' אשר לא יעלו לחוג את חג הסוכות. ודו"ק' (משך חכמה פינחס כט,טו).

דף ג

ז'על הזקן שתים מיכן ושתים מיכן. נחלקו הראשונים בזיהוי שתי הפאות שבכל צד; – לפרש"י (בפירוש התורה קדושים. וכן יש לכוון דבריו שבכאן), הכוונה לשני קצוות הזקן למעלה בלחי. [הריטב"א ותורא"ש הביאו גרסת רש"י, שהן במקום חיבור הלחי התחתונה] שהשניים קבועות בה] לצדעיים; אחת באמצע הצדעיים, ואחת כנגד חצי האוזן].

ויש אומרים בדעת רש"י, אחת למעלה (בלחי העליונה, במקום חיבורה לפאת הראש) ואחת למטה בסמוך לסנטר (עפ"י רא"ש וטור).

ויש מפרשים אחת בבליטה האחורית של עצם הלסת, תחת האוזן, ואחת למטה בסמוך לסנטר [ואילו מעלה הזקן הסמוך לאוזן – יתכן שהוא בכלל 'פאת הראש' ויתכן שאין חייבים עליו] (עפ"י ריב"ן במכות, מאירי שם בשם יש מפרשים. וע"ש בריטב"א).

ולפרוש רבנו חננאל, אחת במקום חיבור הלחי עם הצדעיים ואחת בסוף השפה. [יש מפרשים: השפה העליונה (כן כתב רבנו הלל בפירושו לתו"כ). ולפי זה ראוי שלא להעביר תער על השפם שהרי קצותיו הם פאות הזקן (עפ"י ט"ז קפא סק"ג). ויש מי שפירש כוונת ר"ח על השפה התחתונה (עפ"י צמח צדק משנה מכות כ). וע' ברמב"ם (עכו"ם יב, ח), שמוטר לגלח השפם אלא שלא נהגו ישראל להשחיתו אלא יגלח קצתו עד שלא יעכב אכילה ושתיה. ובמאירי במכות גם כן מתיר לגלחו בלא שום פקפוק].

והרמב"ם (עכו"ם יב, ז), פירש: לחי העליון [= מהפה ולמעלה. והפאה היא בליטת הלחי, כנגד נקב האוזן מתחת לעינים, והוא תחילת הזקן. עפ"י מאירי ועוד] ולחי התחתון [= בליטתו שמתחת לאוזן הנוטה מעט לאחריה, והוא כמו קרן זוית. עפ"י מאירי ראב"ד ועוד].

וכתב בשלחן ערוך (יו"ד קפא, יא – עפ"י הרא"ש. וכ"ה בריטב"א במכות): פאות הזקן הם חמשה, ורבו בהם הדעות – לפיכך ירא שמים יצא את כולם ולא יעביר תער על כל זקנו כלל. (וע' בהגר"א שהעיקר כרש"י).

אחדא דמיחייב עלה תרתי. כשגילח הכל בבת אחת [כגון בתער מעוקל וכד'] או בתוך כדי דיבור, שההתראה האחת עולה על שתיהן, ולוקה שתים משום שהפאות מחלקות – שאילו בשתי התראות אין צריך לומר, שהרי אפילו חוזר ושונה על אותו דבר עצמו לוקה על כל התראה והתראה (עפ"י תוס'; ריטב"א מכות כ ועוד).

הריטב"א במכות (כא. ד"ה נזיר וד"ה אמרו) בשם ר"י כתב שנוזר שהיה שותה יין בהפסקות והתרו בו בתחילה פעם אחת – לוקה אחת, אבל אמרו לו בתחילה 'אל תשתה אל תשתה' – לוקה על כל שתיה ושתיה, כמו באיסורים מוחלקים, ומועילה ההתראה שבתוכ"ד למעשה הראשון, ללקות על כל מעשה ומעשה. ולפי"ז נראה שיש לפרש כאן כשמשחית בזה אחר זה בהפסקות, ובהתראה אחת בתחילה שלא לגלח הפאות; לחכמים לוקה על כל אחת ואחת כבאיסורין חלוקים, ולר"א לוקה אחת שאין הפאות מחלקות. [ו'ניטלו כולן כאחת' שאמר ר"א – כלומר שלא היתה התראה על כל מעשה ומעשה].

ויש מפרשים בשתי התראות ובוזה אחר זה, אלא שעשה הכל בהמשך אחד ללא הפסקה [ורבי אליעזר האומר שלוקה אחת, סובר שהואיל ולא הפסיק באמצע, הכל מעשה אחד הוא, הגם שהיו שם כמה התראות] (עריטב"א שם בשם הרמ"ה. וע"ש בתוספתא פ"ג ובפירוש חסדי דוד).

– יש מי ששאל, מדוע לענין לאו דפאת השדה אין חייבים על כל קרן וקרן, מאי שנא מלאו ד'פאת זקנך?

ויש מתרצים משום שכתוב שם לא תכלה פאת שדך – על כילוי הקפיד הכתוב. ועוד, הלא יש שדה עגולה שאין לה פאות, מה שאין כן בוקן וראש. ועוד, לפי שכתוב לא תקפו פאת ראשכם והלא אין הקפה אלא בשתי פאות הראש, והוציאן הכתוב בלשון פאת – לחייב על כל פאה ופאה, ונלמדים זקן וראש זה מזה בהקש. אבל לענין פאת השדה אין להוציא הכתוב מפשטו (עפ"י ריטב"א ותוס' הרא"ש).

בדין איסור מקיף וניקף (עתוס'), פירוט השיטות והאופנים – מובא בנויר נז.

וכבר נשאו ונתנו רבות בכמה הלכתא גבירתא שבדברי התוס' –

בדין שליוחות לעכו"ם ולקטן; במה שכתבו להוכיח מב"מ י מדלא קאמר איש שאמר לקטן או לנכרי אקיף לי גדול – ע' שער המלך מלוה ה, יד; נתיבות המשפט קפב, א; רש"ש; חדושי בית מאיר על הש"ס; חדושי הגרנ"ט; קהלות יעקב ב, ג; בית ישי צה. אשה המקפת לקטן – מדוע לא דנו לאסור מטעם ספיית איסור בידים – ע' שער המלך הל' עכו"ם יב; חדושי רעק"א יו"ד קפא; בית אפרים יו"ד סג; פרי מגדים או"ח שמג במ"ז א; מנחת חינוך רנא, ז; בית הלוי ח"א טו; אחיעזר ח"ג פא, ו; קהלות יעקב ב, ב.

המתנה בעשה הדוחה ל"ת, כדי להימנע מעבירת הלאו – ע' בתוס' יבמות ה: ד"ה כולה, ובגליון הש"ס שם; תוס' פסחים סט. רמב"ן שבת כד: רשב"א ביצה ח: מהרש"א שבת קלב; בנין ציון לט; קהלות יעקב כאן ב, ד–ה וביבמות ה; חדושי הגר"ז בענגיס ח"ב י, ב; דבר שמואל פסחים סח: ועוד.

גילוח מצורע, האם כשר ע"י גוי או בור ואשה – ע' שער המלך הל' עכו"ם יב, א; מנחת חינוך שעג, ו בשם ר' משולם איגרא; אבני נזר יו"ד פו, ב בהגה"ה; חזון איש אה"ע קמ, י.

(ע"ב) 'לעולם ר' ישמעאל, וכי לא מחייב רבי ישמעאל לשעבר – קרבן, אבל מלקות חיובי

מחייב... הראשונים ז"ל פרשו בכמה פנים מהו 'שתים שהן ארבע' לפי הפירוש הזה שבגמרא:

יש מפרשים: 'שתים' – שבועות דלהבא שיש בהן גם חיוב קרבן, מלבד מלקות, 'שהן ארבע' – לשעבר, שאין בהן אלא מלקות; –

או באופן דומה: שתים – להבא, שהלאו שבהן מפורש יותר בלא תשבעו בשמי לשקר דמשמע שבועה לעתיד שתהא שקר בסופה. ואילו שבועות לשעבר אינן נלמדות אלא ב'אם אינו ענין' שהואיל וכבר נאמר לא יחל דברו להזהיר על שבועת העתיד, לכך מתפרש 'לא תשבעו' אלשעבר (ריצב"א. וע' פנ"י.

וכעין זה כתב הראב"ד (מובא בראשונים) אלא שהוא מפרש לפי שהלאו כתוב גבי קרבן, משמע שמדבר אלהבא.

ויש מקום לפי זה שהנשבע על להבא ועבר על שבועתו במעשה, לוקה שתים; אחת משום 'לא תשבעו בשמי לשקר' ואחת משום 'לא יחל דברו' (עתוס' כ: ד"ה קונמות, ובלשון הראב"ד המובא ברמב"ן ובחדושי הר"ן), וכבר תמה המנ"ח (רכז) על סתימת הרמב"ם שלא הזכיר שלוקה שתים).

יש מפרשים להפך: שבועות שלשעבר עונשן מפורש יותר, דכתיב לא ינקה ה'... – אבל ב"ד של מטה מלקין ומנקין, ולכך אלו נחשבות 'אבות' (מובא ברמב"ן. וכן נקט לעיקר הריטב"א).

ועוד כתב הרמב"ן שאין המשנה עוסקת באבות ותולדות בדוקא, אלא ענין המשנה לציין שני שמות שבהם ארבעה דברים. והו

'שבועות שתיים' – לאו והן, 'שהן ארבע' – שבכל אחת יש לשעבר ולהבא. וחיובן משני שמות – שני לאוין. וע"ע יד יהודה; חדושים ובאורים.

'בשלמא אכלתי ולא אכלתי... שלא אוכל ואכל נמי... אלא אוכל ולא אכל אמאי...'. ואין לומר ששתי שבועות דלהבא לענין חיוב קרבן ושתיים שלשעבר – למלקות, שעדיין אינו דומה לשאר 'שתיים שהן ארבע' שחיובן אחד (אוצר שיטות' בהוצ' מכון ירושלים). ועוד, כיון שמצאנו גם בשבועה דלהבא מלקות, ב'לא אוכל' ואכל, שוב אין לתרץ כן, כי אז היה לו לשנות חמש, שתיים לקרבן ושלוש למלקות (שערי ציון לר"צ כהן יהונתן, מחכמי ג'רבא).

'ר' יעקב אומר: לא מן השם הוא זה אלא משום דהוה לאו שאין בו מעשה'. לא שר' יעקב סובר שלא הניתק לעשה לוקין עליו – שלא מצאנו מי שסובר כן [אלא סובר שבא הכתוב ללמד שאין שורפין קדשים ביום טוב – ע' שבת כד: [ריטב"א)].

דף ד

'מראות נגעים מאי מלקות איכא... יציאות שבת מאי מלקות איכא...'. סידר קושית מראות נגעים לפני יציאות השבת, אע"פ שהשבת קודמת במשנתנו – מפני אריכות המשא-ומתן שיבוא על הקושיא מיציאות השבת, לכך דחאה לבסוף (עפ"י שערי ציון). וגם מפני שעל ידי הקושיא מיציאות השבת משתלשל מהלך הסוגיא עד שנדחה התירוץ הקודם – לכך השאיר קושיא זו לבסוף, ואילו הקדימה שוב לא היה שייך להקשות מנגעים. וכן דרך הש"ס במקומות רבים, שמשאיר הקושיא החזקה לבסוף (עפ"י תורת חיים).

'בקוצץ בהרתו'. משמע מכאן שאזהרת קציצת בהרת נאמרה רק באותם מראות המטמאים. וכמו שכתבו התוס' (וכ"כ הריטב"א והמאירי ותורי"ד שבת קלב:). ואולם משיטת רש"י (בשבת שם) נראה שאסור לקצוץ גם מראה טהור. ויש לומר לשיטתו שזה שפירשו כאן 'מראות נגעים' לענין מלקות בקציצת בהרת, זהו רק לתרץ לפי ה'סלקא דעתין', אבל לפי מסקנת הסוגיא שאין המשנה מדברת על מלקות כלל, אין הכרח לדין זה, ויש לומר שחייב גם על קציצת מראה טהור (עפ"י מנחת חינוך תקפד; שערי ציון).

עוד יש לומר שרש"י מפרש שמדובר כאן על תלישת שער לבן [או כוונה מחיה] שבזה אינו עובר אלא בארבעה מראות. וזה שנקטו 'קוצץ' לאו דוקא קציצת הנגע ממש אלא הכוונה על שם האיסור (אגרות משה – קדשים טהרות כה. ע"ש).

ויש מי שכתב לתרץ שלשיטת רש"י שני ענינים נפרדים כלולים באיסור זה: מעשה הקציצה עצמו, שענינו איסור על פעולת הקציצה גרידא, ובוה נתרבו נגעים טהורים לאיסור. אמנם ענין זה אינו שייך אלא על הקוצץ ולא על הנקצץ, כי עיקר ענין האיסור הוא הפעולה. וענין נוסף נכלל באיסור זה – לטהר את המצורע מטומאתו שלא באופן המבואר בפרשת נגעים. וענין זה שייך גם על הנקצץ – כי עיקר הקפיידא הוא על הוצאה ולא על הפעולה [וכמו לענין איסורי קרחה ושריטה]. ובוה אמרו כאן שאין הנקצץ לוקה [אף אם מסייע] אלא בנגעים טמאים – שמטהר עצמו מהם (עפ"י אפיקי ים ח"ג כא).

הכהנים מתכפרים בפרו של הכהן ולא בשעיר החיצון.
 עוד על מקורות הדינים – ע' להלן ח.

ג. שעירי הרגלים, לרבי יהודה ולרבי שמעון אליבא דת"ק, מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו כשלא היתה לו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. לר"ש בן יהודה משום ר"ש – מכפרים גם על טהור שאכל את הטמא. לרבי מאיר, מכפרים גם על טומאה שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף.
 הכהנים מתכפרים בשעירי הרגלים כבישראל (עפ"י תוס' וריטב"א יד.). ויש מי שצדד לומר שלתנא קמא פר כהן גדול מכפר גם על אין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, ואין לכהנים כפרה בשעירי הרגלים (עפ"י חדושי הת"ס).

ד. שעיר ראש חדש; לדברי רבי יהודה, מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה כלל, לא בתחילה ולא בסוף. לרבי שמעון: על הטהור שאכל את הטמא. לרבי מאיר: על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, ועל שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, ועל הטהור שאכל את הטמא.
 ע"ע בפירוט השיטות ומקורותיהן להלן ט-י.

לסיכום: לדעת כל התנאים במשנתנו, שעיר פנימי של יום הכפורים מכפר על זדון טומאת מקדש וקדשיו ותולה על השוגג שהיה לו ידיעה בתחילה ונעלם ממנו, עד שיוודע לו. לא נחלקו אלא בשאר השעירים: לרבי מאיר, כל שעירי המוספין (י.) כפרתם שוה (על כל עניני טומאת מקדש וקדשיו המפורטים במשנה). לרבי יהודה, שעירי הרגלים וראשי חדשים – כפרתם שוה, על שאין בה ידיעה כלל.
 וכן נראה שנקט הרמב"ם להלכה (שגגות יא, ט).
 לרבי שמעון, שעירי הרגלים – על שאין בה ידיעה, ושעירי ר"ח – על הטהור שאכל את הטמא. לפי שניהם, שעיר חיצון דיוהכ"פ מכפר על שיש בה ידיעה בסוף ולא בתחילה. [ולרבי ישמעאל (ט), באופן זה חייב היחיד קרבן עולה ויורד].
 לרבי שמעון בן יהודה בשם ר"ש, שעירי הרגלים מכפרים גם על מה ששעירי ר"ח מכפרים, ושעיר חיצון דיוהכ"פ מכפר גם על מה ששניהם מכפרים.

ה. שעיר המשתלח מכפר על שאר עברות שבתורה (מלבד טומאת מקדש וקדשיו) – הקלות והחמורות, הזדונות והשגגות, הודע ולא-הודע, עשה ולא-תעשה, כריתות ומיתות ב"ד. ולדברי רבי שמעון, הכהנים אינם מתכפרים בו אלא בוידוי (שני) של פר כהן הגדול.
 מסתימת דברי הרמב"ם (תשובה א, ב) נראה שנקט כחכמים שגם הכהנים כלולים בכפרת שעיר המשתלח (לקוטי הלכות).

נפקא מינה בחילוקי כפרות אלו, לענין כוונת הכהן בהקריבו את השעירים (ע' אגרות משה יו"ד ח"ד כ, י).

דף ג

ב. כיצד מתפרשים 'שתים שהן ארבע' בארבע ההלכות שבמשנה – לפי סוגיתנו?

שבועות שתיים – אוכל ולא אוכל (ובכלל זה דברים שאינם של הרעה והטבה, כגון אזורק ולא אזורק. רש"י במשנה), **שהן ארבע** – אכלתי ולא אכלתי. ומשנתנו כרבי ישמעאל שאין קרבן בלשעבר ומדובר על חיוב מלקות, וסובר שלוקים על לאו שאין בו מעשה.
ורב יוסף הסיק (ד.ה.) לפרש שבועות שתיים שהן ארבע לענין קרבן, וכרבי עקיבא שיש קרבן גם בלשעבר.

ידיעות הטומאה שתיים – ידיעת והעלם הטומאה באכילת קדש וידיעת והעלם טומאה בכניסה למקדש, **שהן ארבע** – ידיעת והעלם קדש ומקדש. (ולא אתיא כרבי עקיבא הסובר שבהעלם קדש ומקדש פטור מקרבן, וכן סובר ר' אליעזר יד:), ואילו מתניתין כולם לחיוב משמע.
ע' בלשון ר"י בן מגאש להלן יד שנראה מדבריו אפשרות לפרש 'שתיים' העלם קודש ומקדש 'שהן ארבע' העלם טומאה בקודש והעלם טומאה במקדש. וצ"ב בדקדוק לשונו שם.

יצאות השבת שתיים – הוצאה דעני והוצאה דבעה"ב, **שהן ארבע** – הכנסה דעני והכנסה דבעה"ב.

מראות נגעים שנים – שאת ובהרת, **שהן ארבעה** – תולדה דשאת ותולדה דבהרת (ספחת).

- ג. א. מי שנשבע שיאכל ככר זה, ועבר על שבועתו ולא אכלה, בשגגה או בזדון – מה דינו?
ב. הנשבע שבועת שקר לשעבר, כגון 'אכלתי', ולא אכל – מה דינו בזדון ובשגגה, ומדוע?
א. הנשבע שיאכל ככר זה ולא אכל, בשוגג – חייב בקרבן 'עולה ויורד'.
בזדון – לדעת האומרים לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו – פטור. וכן פטור לדעת הסובר התראת ספק לא שמה התראה. ואמרו שלרבי ישמעאל לוקים הגם שאין בו מעשה.
א. אם זרק הככר לים או שרפו, אפשר שנחשבת התראת ודאי כשהתרו בו בשעה שזרק (עתוס' ומאירי. וערדב"ז שבועות ה,א).
ב. להלכה התראת ספק שמה התראה [על כל פנים בספק התלוי במעשה שלו (ערמב"ם סנהדרין טז,ד; שבועות ד,יז. וע"ע שם ה,ב ובמאירי)].
ואולם לענין לאו שאין בו מעשה, פסקו הרי"ף והרמב"ם (שבועות סופ"ד) שאינו לוקה על 'אוכל' ולא אכל, שלא ריבתה תורה שבועת שקר אלא בדומה לשבועת שוא, כדברי רבא. (ומה סתם הרמב"ם (ג,א), 'אם נשבע לשקר במזיד לוקה' היינו רק כשבשעת שבועתו לשקר נשבע, כלשונו בפ"ד כא).
וכן נקט המאירי. והביא שיש שפסקו כרבי ישמעאל וכפשוטה של משנתנו, שלוקה בכל אופן [הגם שבכל התורה אין לוקין על לאו שאין בו מעשה].
ג. הנשבע שלא יאכל ואכל [או נשבע שיאכל ולא אכל – לדעות שלוקים על לאו שאין בו מעשה], ברמב"ם (ג,א) משמע לכאורה שלוקה אחת, משום לא תשבעו בשמי לשקר. ויש אומרים ללקות שתיים, גם משום לא יחל דברו (עתוס' להלן כ: ואפילו ב'אוכל' ולא אכל, לרבי ישמעאל – ע' בלשון הראב"ד כפי המובא ברמב"ן ובחדושי הר"ן).

ב. שבועה לשקר לשעבר, בזדון – לוקה, כדברי רבא: בפירוש רבתה תורה שבועת שקר דומיא דשבועת שוא. או מכי לא ינקה... (ע' להלן כא).

בשוגג, לדברי רבי עקיבא חייב בקרבן 'עולה ויורד' (שדרש בריבוי ומיעוט נפש כי תשבע... להרע... לכל אשר יבטא). ולרבי ישמעאל – פטור (שהיה דורש התורה ב'כללות ופרטות' ולא נתרבה חיוב קרבן אלא בשבועות דלהבא. וכן שיטת רבי למסקנא).
 וסתם משנתנו (למסקנא) – לחייב קרבן, כרבי עקיבא.
 וכן הלכה (רמב"ם שבועות א ועוד).
 ע"ע להלן כ-כא.

דף ד

ד. האם יש נפקותא לענין חיוב מלקות בדיני יציאות השבת ובמראות נגעים?

ביציאות השבת נפקא מינה למלקות רק למאן דאמר לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו. וכן דעת רבי ישמעאל.

ודוקא כשהתרו בו למלקות ולא התרו למיתה (עפ"י מכות יג; ר"י בן מגאש). ולהלכה בכל אופן אין לוקים על לאו הניתן לאזהרת מיתת בית דין.
 במראות נגעים – גפ"מ לקוצץ הנגע, שלוקה.

יש אומרים שגם על נגעים טהורים לוקין (ערש"י שבת קלב:). וצריך לומר שלא אמרו בסוגיתנו שאין לוקים רק לפי הסלקא-דעתין בפירוש המשנה. או שמא לא אמרו בקוצץ ממש אלא במסיר סימני טומאה. אחרונים.

ה. א. מה החילוק בין 'כלל ופרט' ו'כלל וכלל' לבין 'ריבוי ומיעוט' ו'ריבוי ומיעוט וריבוי'?

ב. מהן הנפקותות המבוארות בסוגיא בין הדורש את התורה בכלל ופרט, לדורש בריבוי ומיעוט?

א. 'כלל ופרט' – אין בכלל אלא מה שבפרט. (שהפרט פירושו של הכלל הוא. רש"י). 'כלל ופרט וכלל' – אי אתה דן אלא כעין הפרט (הכלל האחרון מוסיף על הפרט שצמצם, כל הדומה לו).

'ריבוי ומיעוט' – יש להביא את כל הדומה אל הפרט. (המיעוט מצמצם את המשמעות המרבה, ומעמידו על כל דבר שהוא כעין המפורש ודומה לו). 'ריבוי ומיעוט וריבוי' – מרבים אפילו דברים שאינם דומים לפרט, מלבד דבר אחד הראוי להוציאו מן הכלל יותר מכל, שאותו ממעטים.

ב. הדורש את התורה בריבויים ומיעוטים מרבה חיוב קרבן בשבועות דלשעבר, וכן סובר שניתן לפדות בכור אדם בכל דבר מלבד בשטרות, וכן סובר שרציעת עבד כשרה בכל מכשיר הניטל ביד, מלבד בסם. לעומתו הדורש את התורה ב'כלל ופרט', אין לו קרבן בשבועות דלשעבר; אין פודין בכור בעבדים שטרות וקרקעות; אין רציעה אלא בכלי מתכת.

להלכה יש קרבן גם בשבועה לשקר דלשעבר (רמב"ם שבועות א,ג), ולעומת זאת אין פודים בקרקעות עבדים ושטרות (בכורים יא,ו) ואין רוצעים אלא בכלי מתכת (עבדים ג,ט).
 וכבר כתב המאירי (כאן ולהלן כו. וע"ע בדבריו לו: לענין גזילת עבדים ושטרות) שדבר זה 'מתחלק לכמה ניצוצות'; יש מקומות שהולכים בו אחר 'כלל ופרט' ויש אחר 'ריבוי ומיעוט'.